

Sprawozdanie z konferencji nt. „Rozwiązania małżeństwa w prawie kanonicznym”

W dniu 24 kwietnia 2013 roku odbyła się na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie konferencja poświęcona tematowi „Rozwiązania małżeństwa w prawie kanonicznym”. W konferencji wzięli udział kanoniści z ośrodków naukowych z całej Polsce, a także z Europy.

Sesji I przewodniczył ks. prof. dr hab. Piotr Stanisław. W jej trakcie referaty wygłosili: ks. dr hab. Piotr Majer nt. „Nierozzerwalność małżeństwa a możliwość jego rozwiązania”, ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski nt. „Biskup diecezjalny wobec prośby o dyspensę *super rato*” oraz bp prof. dr Antoni Staniewicz nt. „Motu proprio *Quaerit semper* – kompetencja Roty Rzymskiej w zakresie spraw o rozwiązanie małżeństwa zawartego i niedopełnionego”

Sesja II – pod przewodnictwem ks. prof. dr hab. Andrzeja Pastwy – poświęcona była następującym zagadnieniom: „Rozwiązania małżeństwa na mocy przywileju Pawłowego”, o którym mówiła dr hab. Urszula Nowicka oraz „Współczesne kontrowersje doktrynalne wokół tzw. przywileju Piotrowego”, któremu to tematowi swój referat poświęcił ks. prof. dr hab. Ginter Dzierżon.

Temat „Istotne elementy procesu o uzyskanie przywileju wiary na poziomie diecezjalnym w świetle Norm z 2001 r.”, poruszony przez ks. dra Bartosza Nowakowskiego, oraz zagadnienie „Rozwiązania małżeństwa *in favorem fidei* – praktyka Kongregacji Nauki Wiary”, o którym mówił

ks. prof. dr Janusz Kowal, były prezentowane w III sesji, którą moderował ks. prof. dr hab. Wiesław Wenz.

Na szczególną uwagę zasłużyły, naszym zdaniem, wykłady ks. prof. dra hab. Piotra Majera, bp. prof. dra hab. Antoniego Staniewicza oraz dr hab. Urszuli Nowickiej.

Książk prof. Majer na wstępie swoich rozważań zdefiniował pojęcie małżeństwa na gruncie prawa kanonicznego. Małżeństwo jest rozumiane jako trwały związek mężczyzny i kobiety, z którego wynikają przywileje i obowiązki. Kodeks Prawa Kanonicznego stwierdza *explicite*, że sakramentalne małżeństwo cieszy się przymiotem nierozzerwalności. Nierozzerwalność ta oznacza, że dopóki małżonkowie żyją, pozostają wzajemnie połączeni nierozzerwalnym węzłem, co wynika z samej natury małżeństwa. Nierozzerwalność, mająca swoje źródło w prawie naturalnym, stanowi jego istotny przymiot, gdyż od momentu jego zawarcia małżonkowie stanowią jedność. Nierozzerwalność potwierdza całkowite i trwałe wzajemne oddanie małżonków. Idea trwałości węzła małżeńskiego ma także swoje uzasadnienie teologiczne, jako że stanowi odwzorowanie relacji Chrystusa i Kościoła. Konstytutywnym elementem małżeństwa jest jego dopełnienie, to ono bowiem dodaje małżeństwu godności (*matrimonium ratum et consumatum*). Pomimo przynależącej do istoty małżeństwa nierozzerwalności KPK dopuszcza możliwość rozwiązania małżeństwa na mocy przywileju wiary, dyspensy papieskiej *super rato*, a także przypadki *a lege* (np. związki poligamiczne, uwięzienie). W tym miejscu należy zaznaczyć, że udzielając dyspensy, papież – co podkreślał Bonifacy VIII – posługuje się władzą pochodzącą od samego Chrystusa. Zaznaczyć jednak należy, że małżeństwo zawarte ważnie i skonsumowane cieszy się bezwzględną nierozzerwalnością, co oznacza, że nie może być rozwiązane, nawet przez papieża. Takie podejście potwierdził również Jan Paweł II w przemówieniu do Roty Rzymskiej, mówiąc, że prawdą doktrynalną jest stwierdzenie, iż małżeństwo zawarte ważnie i skonsumowane cieszy się przywilejem nierozzerwalności. Jednocześnie podkreślił, że prawda ta ma charakter ostateczny.

Biskup Antoni Staniewicz na początku wykładu przypomniał, że Jan Paweł II, dokonując – poprzez opublikowanie 1998 r Konstytucji apostołskiej *Pastor bonus* – reorganizacji Kurii Rzymskiej, połączył kompetencje

Kongregacji ds. Sakramentów oraz Kongregacji Kultu Bożego. Sprawy związane z dyscypliną sakramentu małżeństwa oraz święceń pozostały w gestii nowopowstałej Kongregacji. Jednak już siedem lat później, prefekt Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów kardynał Francis Arinze przeprowadził sondaż na temat utworzenia – w ramach Roty Rzymskiej – trybunału rozstrzygającego w sprawach rozwiązywania małżeństwa na mocy dyspensy *super rato*. Rozwiązanie to było inspirowane próbą usankcjonowaną obowiązującą w tym zakresie praktyki. Należy bowiem pamiętać, że Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku upoważnił Kongregację ds. Sakramentów do przekazywania spraw o rozwiązanie małżeństwa *super rato* do Roty Rzymskiej, której Dziekan posiadał uprawnienia nadzwyczajne do prowadzenia tego typu spraw. Kompetencje Dziekana Roty potwierdził i przedłużył na czas nieokreślony Paweł VI 9 lipca 1970 roku oraz dwukrotnie, w roku 1991 i 1995, Jan Paweł II. Wszystkie te okoliczności doprowadziły do wydania przez papieża Benedykta XVI motu proprio *Quaerit semper*, podpisanego 30 sierpnia 2011 roku, a promulgowanego 28 września 2011 roku. Z dniem 1 października 2011 roku kwestie wyjęte z zakresu kompetencji Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, dotyczące „nieskonsumowania małżeństwa i istnienia uzasadnionych powodów do udzielenia dyspensy” oraz „przypadków nieważności święceń kapłańskich” zostały przekazane do urzędu utworzonego w ramach struktury Roty Rzymskiej. *Ratio legis* takiego rozwiązania zostało przedstawione w samym dokumencie papieskim: „W tych okolicznościach wydało się stosownym, aby praca Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów poświęcona była wyłącznie odnowieniu Świętej Liturgii w Kościele, według odnowy którą Sobór Watykański II zalecał, począwszy od Konstytucji *Sacrosanctum Concilium*.”

Przywilej Pawłowy zmierza do zachowanie wiary stron – stwierdzenie to stanowiło punkt wyjścia dla rozważań dr hab. Urszuli Nowickiej. Małżeństwo zawarte przez dwie osoby nieochrzczone zostaje rozwiązane na mocy przywileju Pawłowego ze względu na dobro strony, która przyjęła chrzest, przez sam fakt zawarcia nowego małżeństwa przez stronę ochrzczonej, jeśli strona nieochrzczonej odeszła. Przypadek ten jednak – w żadnej mierze – nie może być traktowany jako rozwód

kościelny. Na mocy tego przywileju, nieochrzczony, który przed chrztem pozostawał w związku poligamicznym z kobietami nieochrzczonymi, po przyjęciu chrztu, jeśli nie może pozostać z pierwszą żoną, może zatrzymać jedną z nich, oddalając pozostałe. Ta sama prawidłowość odnosi się do kobiety, która przyjęła chrzest.

Przywilej Pawłowy, inaczej zwany przywilejem wiary, opiera się na tekście św. Pawła Apostoła z *Pierwszego Listu do Koryntian* (7, 13–13. 15). Stwarza on nawróconym możliwość zerwania węzła małżeńskiego zawartego przed przyjęciem chrztu z osobą nieochrzczonej przez zawarcie ponownego związku małżeńskiego. Zerwanie węzła możliwe jest jedynie w przypadku, gdy małżonek osoby nawróconej nie chce się nawrócić lub zrywa w ogóle wspólnotę małżeńską lub czyni ją niemożliwą do utrzymania. Ustawodawca jasno określa warunki, po spełnieniu których przywilej Pawłowy może mieć zastosowanie:

1. pierwsze małżeństwo zostało zawarte między dwiema osobami nieochrzczonymi,
2. jedna z nich się nawraca na wiarę chrześcijańską i ważnie przyjmuje sakrament Chrztu,
3. strona nieochrzczonej odchodzi, przez co rozumie się:
 - a) niechęć do wspólnego zamieszkania,
 - b) chęć wspólnego mieszkania, ale z tzw. obrazą Stwórcy oraz
 - c) inicjatywa odejścia nie może pochodzić od strony ochrzczonej,
4. pierwsze małżeństwo niesakramentalne rozwiązuje się na korzyść wiary strony, która przyjęła chrzest w samym momencie zawarcia przez nią nowego małżeństwa ze stroną ochrzczonej.

W ocenie prelegentki przypadki stosowania przywileju Pawłowego są coraz częstsze i jest on chętnie wykorzystywany przez strony, w celu uniknięcia kierowania sprawy do Stolicy Apostolskiej.

opr. Michał Burczyński, Michał Chaciński i Dawid Jastrzębski